

The background of the entire page is a soft, misty photograph of a forest. In the foreground, there is a dense field of small, light blue flowers. Behind them, several tall, slender trees, possibly pines or spruces, stand against a pale, hazy sky. The overall atmosphere is serene and natural.

TIINA
LAITILA KÄLVEMARK

KARKULAHTI

WSOY

TIINA
LAITILA KÄLVEMARK

Karkulahti

ROMAANI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

© TIINA LAITILA KÄLVEMARK 2015
ISBN 978-951-0-40909-1
PAINETTU EU:SSA

Lapsilleni

Jo kaukaa näen, että ulko-ovi on raollaan. Ei auki, vain pikkuisen raollaan. Kynnyksellä kiiltelee kuura. Ruohonkorret kimmeltävät kuin niihin olisi ripoteltu hietettä. Yöt ovat vielä kylmiä. Kevät on myöhässä.

Poika tietää, että ovi on suljettava kunnolla. Talo on vanha ja hutera, lämpöä ei ole tuhlattavaksi asti. Liiterissä on jäljellä enää kaksi pinoja puuta.

Poljen kovempaa. Jalkapohjia särkee, kengät puristavat, väsymys painaa ohimoita. En jaksaisi heti ensimmäiseksi tehdä tulta pesään. En jaksaisi heti ojentaa poikaa.

Viimeisillä polkaisuilla kiukkuni kasvaa. Tönäisen pyörän vauhdilla sisään liiterin ovesta. Se römähtää kyljelleen.

Tuliaissuklaat työnnän syvemmälle olkalaukkuun.

Poika ei tarvitse niitä, koska unohti oven raolleen.

Ehdin portaiden juureen, ennen kuin väsyneet aivoni ymmärtävät.

Lukitsin oven lähtiessäni. Avaimella, ulkoapäin.

Vara-avain roikkuu korkealla liiterin ovensuussa.

Poika ei yllä siihen.

Poika ei tiedä, että se on olemassa.

Ehdin ylimmälle askelmalle ennen kuin huomaa, että ikkunakin on auki. Keittiön toinen ikkuna, etelänpuoleinen. Se ei ole raollaan, se on selällään. Verho on

juuttunut kiinni pienaan. Siihen on ratkennut suuri, repaleinen reikä.

Eteisessä tunnen kylmyyden takin läpi.

Keittiössä kutsun häntä nimeltä.

Kaikki voileivät on syöty lautaselta, mutta vain puolet suklaapaloista. Radio sirisee nurkassa. Herra Alligaattori makaa mahallaan pöydän alla.

Kamarissa kutsun häntä nimeltä.

Peite on rutussa. Vaatekaapista on vyörynyt lattialle kasa villapaitoja ja sukkapalloja.

Kierrän huoneet kahdesti. Katson ullakolta, liiteristä, ladosta, ja kuusen alimpien oksien alta.

Seison keskellä pihaa ja huudan poikaa nimeltä. Metsänrajassa yksinäinen rastas virittää hiljaisen laulun.

Saan vanhainkodista töitä. Kuka sen on järjestänyt, sitä minulla ei ole varaa ajatella.

Teen työtä kolmessa vuorossa, myös viikonloppuisin.

Töiden jälkeen nukahdan nopeasti. Joka aamu nukuttu yö tuntuu petokselta.

Painan näkinkenkää korvaa vasten, mutta en kuule mitään. Poika on vienyt äänet mukanaan.

Minut kutsutaan virastoon, ruskealle kernituolille ovensuuhun. Kirjoituspöydän takana istuu mies, jolla on haaleat silmät ja mursumaiset viikset. Hän ei katso minuun kertaakaan.

Onko totta, että ruokakomerossanne oli vain säilykeherneitä ja puolikas limppu?

Ja kaikki ne tulitikut, mitä varten te niitä keräsitte?

Mies sormeilee papereitaan. Ne ovat täynnä pieniä mustia kirjaimia kuin muurahaisia. Yksi kömpii pitkin miehen karvaista rannetta ja häviää kalvosimen alle.

Limpussa oli kaksi homepilkkua. Sipulitkin olivat homeessa. Myönnättekö sen?

Luulen, että nyökkään. Jos vatsalaukussani olisi jotakin, oksentaisin.

Kellarissanne oli pahvilaatikossa kaksikymmentäkaksi paria käyttämättömiä lenkkikenkiä. Miten ne olivat sinne joutuneet?

Miten niin ette tiedä? Tehän siinä talossa asutte, eikö totta?

Huoneessa haisee ruskea taloussaippua ja piippu-tupakka. Mies kaataa juomaa lasiin. Viiksien kärkiin jää roikkumaan keltaisia pisaroita.

Ymmärrättekö te mitä teille sanotaan? Ymmärrättekö te ollenkaan, miten vakava asia tämä on?

Unessa silta romahtaa yhä uudestaan. Lakikivi jää minun käteeni.

Heitän sipulipussit pois, niitä löytyy talosta kaksitoista.

Pesen lattiat. Tuuletan.

Korjaan Herra Alligaattorin ratkenneen vatsan, ja istun pihakeinuun se sylissäni. Lupaani: pian olemme yhdessä taas.

I

KIVET

*Kevväällä taivas on korkiammalla. Ilma tekkee linnuille
tillaa, ja rakkauvella. Taas on yksi vuosi mennyt ja vieläkin
sinä elät. Vieläkin sinä kuulet siipien subinan etelästä päin.*

1.

KEVÄT 2006

VERA Terä asettuu elämänviivaa vasten kuin puuttuva palanen. Se muuttuu hetkessä polttavan kuumaksi. Hän ei päästä sitä silti. Painaa peukalolla tiukemmin kämmenen sisään ja huljuttaa käsiä pinnan alla. Tuntee haarukat ja pikkulusikat, lautasten liukkaat kyljet, kun ne törmäävät ranteisiin ja pakenevat taas. Perunankuori liimautuu etusormeen, sekään ei halua hukua.

Tyttö liikkuu jossakin pirtin perillä, suhisee ja nattuuttaa lattiaa. Se on asetellut paperinukkeja ikkunalaudoille leveisiin haara-asentoihin. Anopinkielen takaa kurkistaa kihara, punainen tukka.

Pääkamarista kuuluu Emännän raskas hengitys. Lemu ei sentään kulje huoneesta toiseen. Fairy vain haisee, ja kylmänkohmea lihakeittokattila. Seinien välistä vuosikymmenten kasaan painama sahanpuru ja ikävä.

Vera upottaa lisää astioita altaaseen. Käsillä on lämmin nyt, vasemmallakin. Sormet hohtavat turpeina ja punaisina.

Tuhulaa keitinvetä mokoma.

Jotakin sentään, muutakin kuin elämää!

Hän sulkee silmät, levittää sormista räpylät. Avaa villasukkien sisällä hautuvat varpaatkin, ja tuntee aaltojen hiomat, lämpimät kivet niiden alla. Tuulessa lemuu levä, niljaiset kaislanvarret ja pitkiä matkoja uineiden kalojen hengitys. Pieniä pisaroita tarttuu poskien nukkaan. Valo silittää selkää.

Ulko-ovi rämähtää auki. Veitsen kahva lipeää ja terä viiltää haavan peukalon ja etusormen väliin. Se ei oikeastaan satu.

Tupsun kynnet rapsuvat mattojen reunoilta lattialankuille, kun se juoksee hänen jalkoihinsa. Hän laskee käden koiran pään päälle. Se on märkä. Se lipaisee verta hänen kämmenestään.

Hän räppää sitä kuonolle ja heittää lattialle perunankuoren.

– Siinon, ei ole muuta nyt.

Tupsu siirtelee kuorenpalaa loukkaantuneena uunin eteen ja takaisin. Se painaa kostean kuononsa Veran polvea vasten ja kohottaa etukäpälää. Ruskeat silmät punertavat reunoistaan.

– Olet sinä kanssa. Mokoma narttu, mikä.

Hän laskee keittokattilan lattialle ja Tupsu upottaa siihen onnellisena päänsä.

Emäntä saisi vielä pahemman halvauksen jos näkisi.

Vera sulkee silmät, mutta ei pääse rannalle enää. Koiran haju työntää meren pois, kangastukseksi mielen perimmäiseen nurkkaan. Ulolle se haisee, Tupsu-

rukka, sammakonkudulle ja kuselle ja laholle puulle. Kesällä hän pesisi sen, paljussa lipputangon alla.

Hän sovittaa veitsen uudelleen kämmenen sisään, tunnustelee tummunutta terää peukalollaan. Ohut, paperinohut ja taipuisa. Sillä leikkaisi helposti irti sormenpäät. Avaisi ranteet kuin silakoilta vatsat.

Elä tiskaa sitä! Ruostuu pian eikä toista samanlaista löyvy mistään!

Vera tutkii käsiään valoa vasten. Arpien verkosto on kuin seitti, jonka vankilaan sormet ovat takertuneet.

Ovi käy uudestaan. Rännänsekaista ilmaa työntyy sisään. Vera nostaa kattilan yhdellä kyljenvihlaisulla, loiskauttaa rasvaiseen tiskiveteen. Ohut punainen pyörre nousee pintaan.

– Täälläkö se hurtanperskele.

Painavat saapasjalat ehtivät hetkessä tiskipöydän ääreen. On ihmeellistä, miten ketterästi Jaska vieläkin liikkuu. Oikea lonkka on vaihdettu ja vasenkin pitäisi.

Tupsu luimistelee isännän jalkoihin. Jaska ampuu luunapin sen korvan taakse, ja koira päästää pienen, kipeän ulvaisun.

– Ei sitä niin vain lähetä isännän luota kesken hommien.

Jaska istuu penkin päähän. Tupsu nostelee turhaan käpäliään.

– Onko kahavia.

– Siinähan sitä on nokkas alla pullossa.

– Nisua sitten.

Vera tönäisee pullavadin Jaskan eteen ja sipaisee sahanpurua tämän olkapäältä. Jaskan suupielessä välähtää hymyntapainen. Se ryyppää kahvin ja rapsuttaa Tupsua pannan alta, antaa sille puolet pullasiivustaan.

Koira seuraa isäntää porstuaan ja takaisin ulos.

Pääkamarissa Emäntä huokailee ja voivottaa.

Vera etsii veitsen kattilan alta ja kuivaa esiliinaan, asettaa sen sitten leipälaatikon päälle, voilautasen viereen. Siinä on sen paikka.

Hän kuivaa märät saappaanjäljet lattialta, poimii aamulla löytämänsä kivet uunin päältä ja pyyhkii ne huolellisesti. Ne mahtuvat juuri ja juuri tiskipöydän alle toisten sekaan. Kaapinovi jää vähän raolleen.

Pääkamarista kuuluu vaimeaa kolinaa, kun Emäntä yrittää vetää itseään pystyyn sängynpäätä vasten.

– Kehtaako se tulla? Näläkäänkö sitä pittää nääntyä omassa talossaan?

ELISABET Lihavaksi on päässyt Jaakon venakko. Laahaa jalkojaan, ei kehtaa niitä kunnolla ilmaan nostella.

Se laskee puurolautasen tuolille sängyn viereen. Maitoa loiskuu laitojen yli. Voinokare ei ole keskeltä sulanut.

– Tässä olis.

Elisabet kääntää pään pois.

Aluksi miniä kulki topakasti, pyyhki pölyjä ja tälläsi. Nyt se vain laahustaa. Ikkunasta toiseen, sitten pors tuaan, vinttiin, taas ikkunaan. Mitä se vahtaa? Ketä se odottaa?

Välillä se istuu tuntitolkulla kiikkutuolissa ja puhuu itseksensä. Suhauttelee siihen malliin, että suomea se ei ole. Ja vettä se keittää ja tiskaa, aina se tiskaa.

Sähköä tuhlaa.

Kulkee pitkin mehtäteitä ja ojanpohjia niitä kiviään etsimässä. Koko kylä sille nauraa!

Pottuja hän ei enää huoli. Kaikki muu paitsi kahvi ja puuro ovat alkaneet korventaa.

Tahkokangas oli sanonut Jaakolle, että vanhan emännän pitäisi jättää kahvinjuonti. Vaan sitä päivää se ei tule näkemään!

Vanhan emännän. Tässä talossa ole kuin yksi emäntä. Toinen on mikä on. Löntystää niillä iankaikkisilla tohveleillaan, joista varpaat tursuvat ulos. Villasukat ja tohvelit jalassa kesät talvet!

Jaakko leikkasi tohveleista puukolla kärjet pois, kun ei uskonut niiden nahkaa olevan.

Silti se niitä pitää.

Siksi se niitä pitää.

Aamuohjelma on loppunut. Televisiosta kuuluu pelkkää pimputusta.

– Laita kiinni tuo toosa.

– Yksi lusikka ensin.

Puuro on kylmää ja kokkareista. Hän nipistää suun kiinni. Äiti tuijottaa lipaston päältä. Paavalinkukasta ovat alalehdet lötkistyneet. Taasko on nuorimmaista tukistettava!

Pirtissä kello lyö puolta.

Ei ollut hänellä aikaa kiikkutuolissa istua keskellä päivää, hyvä jos yöllä. Ja Tahkokankaalle saa Jaakko viedä terveisiä, että Karkulahden mummu juo kahvia enemmän kuin ikinä, ja kummasti siinä henki pihisee!

Ovi käy. Tyttö tulee juoksulla kamariin. Se pysähtyy ovelle, kun näkee äitinsä siinä röhöttämässä. Jaakon vanhoissa housuissa se kulkee ja kummissa hölt-tänoissä. Mistä se niitä touhuaakin, aitan vintiltäkö koluua?

– Mummu.

Tytön mukana tulee kirpeä tuoksu, märkä ja makea ja pikkuisen hapan. Kosteaa mätäs, johon saapas uppoaa. Kevät.

Sen tukka on pörröinen oravanhäntä keskellä päätä.

– Tupsun etutassusta tuli hirviästi verta mutta isä pesi sen saunalla.

Elisabet avaa suunsa ja miniä työntää sinne lusikalisen puuromaitoa. Osa valuu purona kaulaan ja edelleen sisään laamapaidan aukosta.

Nieleminen käy kipeää. Ei kurkkuun, vaan alemmaksi.

– Ottaako syämmestä?

Sitä päiväähän sinä olet odottanut. Vaan minä en kuole kiusallakaan!

Hän ojentaa kättään tyttöä kohti. Kun se tulisi edes vähän lähemmäksi.

– Se on isälles rakas, se pystykorvanarttu. Se on jo nelijäs Tupsu tässä talossa. Kaikki on Jaakko pennusta kasvattanut.

Toinen lusikallinen lorahtaa suupielestä sisään.

– Ikinä se ei oo mittään niin surrut kun niitä koiria. Ei omaa isäänsä etes.

Hän nostaa käden suun eteen. Tyttö roikkuu ovenrivassa, katsoo ohi. Se istahtaa kynnykselle ja alkaa kuoria sukkahousuja jaloistaan.

– Tätä ejeltänyt Tupsu oli lähemmäs kahenkymmenen kun se viimein ketaransa ojensi. Tai Jaakkohan sen lopuksi ampui. Se oli kova paikka pojalle.

– Ampuko isä sen?

– Ei se olisi halunnut. Mutta pakko oli, kun koira alako kylillä roiluta iliman aikojaan.

Miniä työntää lusikankärkeä kipeästi Elisabetin alahuulta vasten.

– Nyt mummu taitaa muistaa väärin. Koira oli niin vanha, siksi se piti hävittää. Se kun vaan nurkassa makasi ja läähätti.

Elisabetia naurattaa. Maito kuplii suupielissä. Vatsa tärähtelee viltin alla.

Oikeastaan sillä on kauniit silmät, venakolla. Vaa-leanruskeat, niin kuin mantelinkuori. Likaisten lasien takaa niitä vain hädin tuskin erottaa.

– Ota pois nuo lasit.

Se on niin kuin ei kuulisikaan.

Tyttö pyörittää sukkahousuista pallon ja potkaisee lipaston alle.

– Mitä niille ensimmäisille tupsuille sitten kävi?

– No sitä aivan ensimmäistä minä en muista... vaan toinen teki penikat ja kuoli jonkinlaiseen tulehukseen. Me pijettiin yksi pentu, se eli toistakymmentä vuotta ja jäi sitten hirvilauman jalakoihin.

Jossain vaiheessa metsästysseuran miehet yrittivät vääntää koirien nimistä vitsiä. *Onhan se soma että Karku-Jaakollakin Tussu on.* Allu tietysti, turhanaikainen lääräsuu jo poikasena. Ei olisi uskonut, että Rät-täsen isännäksi vielä pääsee.

Siitä tussuttelusta Jaakko ripusti Allun petäjän-oksaan. Päättä se on naapurin isäntää pitempi ja puolta leveämpi.

– Minä en ole ikinä koirista perustanut. Läähättävät vaan ja sotkevat. Haisevat pahalle.

Nyt jos ne nauravat.

Eivät ne kuule edes. Venakon silmät ovat kääntyneet sisäänpäin ja lusikka roikkuu vinossa.

Tyttö kaivaa nöyhtää varpaiden välistä. Sillä on mustelmia säärissä. Nenä on pikkuinen hyppyrimäki.

Ihan se on kuin Anneli pienenä. Ei yhtään äitinsä näköinen. *Tukka kun rotanroikko, kuka tuommosen ottaa.*

Äitin tukka oli paksu ja kiiltävä kuin nuoren tammän häntä. Se kääri sen pehmeäksi pyöryläksi pään päälle ja napsautti luusoljella kiinni. Sellaista solkea ei ollut kenelläkään koko kylässä. Koko pitäjässä. Suomessa.

– Isä sano että minä en saa enää leikkiä Eerikin kanssa. Se aiko nostaa minun pyörän navetanvintille ja panna sen lukkoon.

– Kuka se semmonen Eerikki on?

– Kyllä sinä tiijät! Palovaarasta. Vaikka oikiasti se on Prinssi Eerik...

Tytön ääni häviää paidanhihaan.

Miniä hätkähtää horroksestaan ja kääntyy lasta päin.

– Millon se niin sano, isäs?

– Äskön.

Lusikkakädestä läsähtää matolle harmaa läjä.

Kun miniä laahustaa hakemaan rättiä, Elisabet kaivaa kaulapussista tytölle kompiaisen. Se nappaa sen nopeasti nokkaansa ja lentää pois.

*Vera pujottelee Jaskan käsivarren
alle. Se on runko, joka pitää kaadetut
pöllit paikoillaan, estää niitä
vierimästä pinosta pois.*

Venäläinen Vera on lähtenyt maasta, missä kaikki on kaupan, ja saapunut Karkulahden taloon Jaskan vaimoksi. Sodan kokenut Elisabet ei olisi toivonut ryssää miniäkseen. Jaska kompuroi kahden naisen ja tahdon välissä, tytär Anna elää Disney-saduissa ja nurkissa häärii Velipuoli, joka ei puhu mitään mutta näkee kaiken.

Molemmat naiset ovat jättäneet taakseen jotakin, mistä on parempi vaieta. Rakkaus ja syyllisyys, kielletyt tunteet ja menneisyyden salattu häpeä lymyävät Karkulahden rapistuneissa nurkissa. Vera ja Elisabet eivät valinneet toisiaan, mutta ilman toistensa hyvää tahtoa he eivät voi elää.

PÄÄLLYKSEN KUVA Kuvatoimisto Leuku | Jorma Luhta

PÄÄLLYS Martti Ruokonen

#kirja WWW.KIRJA.FI	 9 789510 409091	